

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

120. An in collatione serotina ieiuniorum possit quis in quantitate licita comedere pisces? Et notatur quantitatem unciarum octo posse sumi in collatione serotina. Ex p. 9. t. 6. & Misc. 1. r. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

hoc ex appetitu, aut voluntate eorum qui prandium faciunt, aut cenam dependent, sanè non ex alio capite. Hæcque Leandrus doctè, vt semper solet.

3. Ex dictis sequitur, non esse audiendum Pasqualigum asserentem, diebus in quibus prohibentur oua, & lecticina, posse concedi panem biscoctum in quantumque magna quantitate. Sed hanc opinionem acriter refellit Leandrus *vbi supra, disp. 3. quæst. 18.* respondens ad omnia fundamenta Pasqualigi: Imo *disp. 4. quæst. 48.* putat collationem serotinam in quantitate vnicuiusque valde dicitur biscorto; Non tamen damnarem, qui comederet vnum biscorto. Et ita me citato docet Rosafull. in *Praxi Theol. Moral. tom. 2. l. 3. de Præcept. Decal. cap. 4. num. 7.* Vnde Martinus de San Ioseph in *Mon. Confess. tom. 1. l. 2. tr. 6. de Ieiunio, num. 4.* asserit: No ay que esculpulear, es en comer vn biscocho en la Colación, porque es pequeña la parte de hueuo que lleva, y lo demas es pan, y azucar. Et tandem nota Patrem Pasqualigum, *decif. 115. n. 7.* docere, quod capite, seu stomacho debiles; possunt in collatione vti ouis; Sed Leandrus *quæst. 47.* putat contrarium; quia alia obarita dantur, quibus licitè vti in collatione possunt ad tollendam debilitatem capitis, & confortandum stomachum; vt ex dictis constat: illis ergo debent vti stomacho, aut capite debiles, non ouis per consuetudinem prohibitis.

RESOL. CXIX.

An in collatione serotina licitum sit sumere v. g. duo oua, & quoad quantitatem an quis possit sumere quartam partem comestionis?

Et an in piscibus, caseo, lacte, cremore amygdalino, & triticeo, id est Almondada y Aluimán, possit fieri serotina collatio serotina? Ex part. 4. tr. 4. & Miscel. Ref. 17.

§. 1. Vt tamque sententiam ego reprobaui in *tr. de Ieiunio, resol. 1.* non tamen ita acriter, vt Turrianus Societatis Iesv in *ensur. theologis cent. 2. dub. 94. vbi sic ait.* An sit censura dignum asserere in Ieiunio posse pro collatione, seu refectiuacula sumere duo oua? Respondeo, doctrina est scandalosa, temeraria & contraria bonis moribus. Ita ille. Quoad secundam questionem, Fillucius & alij, vt ego *vbi supra* notari, affirmatiuè respondent, asserentes non esse quantitatem notabilem in collatione Ieiunij sumere quartam partem eorum, quæ Ieiunanti sufficerent ad comedendam suam comestionem, quia quarta pars comestionis non censetur magna quantitas, sicut neque in Missa, neque in Hostiæ canonicis. Secundò, quia quantitas, quæ fieri solet, non est minor quam sit quarta pars. Tertio, quia ita iudicatum est in celebri, &c. Sed hæc doctrina, ait Turrianus *loc. cit. cent. 3. dub. 27.* est omnino improbabilis, & temeraria iudicata à viris doctis Hispaniæ, neque est tuta in praxi, quia vel per comestionem intelligit meridianam, vel cenam Vespertinam; & quicquid intelligit est falsissimum, quia in his comestionibus communiter homines ita magnam quantitatem assumunt, vt quarta pars sit quantitas notabilis, testes appello Hispanos, Gallos, Flandros, Germanos. Item non dicitur benè, quartam partem alicuius totius non censeri magnam, non est enim consideranda quantitas relata ad totum, sed secundum se, vnde constat ad primam rationem. Ad secundam respondeatur assumptum esse manifestè falsum secundum communem consuetudinem Hispanorum, & eadem referuntur apud alias nationes ab his, qui in eis habitant. Tertium nullius est momenti. Hæc omnia Turrianus, Tom. IV.

& ego antea, licet magis suauiter in *d. er. de Ieiunio, resol. 1.* Non sunt igitur supradictæ opiniones in praxi admittendæ, & ita facientes frangerent omnino Ieiunium.

2. Nota quòd post hæc scripta inueni sententiam nostram quam olim *vbi supra* docui damnantem sumentes collationem serotinam in diebus Ieiunij cum piscibus, &c. docere etiam Sanchez in *opusc. tom. 2. l. 5. cap. 1. dub. 25. n. 4.* vbi sic ait. Illa quæ sumuntur ad collationem simul cum pane, non debent esse cibi, qui ordinantur communiter ad perfectam sustentationem, vt oua, pisces; nam in his licet similis quantitas non violaret Ieiunium, violaret tamen ratione qualitatis, vnde non potest fieri cum caseo, lacte, cremore amygdalino & triticeo, id est, *almendrada, y almidan.* Hæc Sanchez, & ideo nescio quomodo contrarium facientes possint excusari à peccato mortali, cum hæc opinio sit communis, neque valet consuetudo, quam aliqui asserunt, nam potius consuetudo est in contrarium, vt omnibus patet, nec probatione indiget; & vt consuetudo in tali casu excusaret, deberet esse introducta à maiori parte, communitibus, & non paucioribus Prælati, nam non potest esse legitima consuetudo illa, quæ obseruatur à paucioribus, & parum timoratis, & si forsitan aliqui viti probi hoc antea fecerunt, excusantur ex errore & bona fide, ex opinione Bonacinae, non autem ex consuetudine, quæ reuera, vt dictum est, non adest, & contrarium asserere est falsitas, & sic tenent Patres Societ. Iesv, & nostræ Religionis.

Quæ hic est sup. Ref. 116. §. 2.

Sup. his in Ref. & §. 5. not. 2. huius Ref.

Sup. his sup. in Ref. 115. §. 2. & in Ref. 116. §. Filluc. & in Ref. 117. §. Hæc, & inf. in Ref. 121. & 122.

RESOL. CXX.

An in collatione serotina Ieiuniorum possit quis in quantitate licita comedere pisces?

Et notatur quantitate vnicuiusque posse sumi in collatione serotina. Ex part. 9. tractat. 6. & Miscel. 1. Ref. 8.

§. 1. Cvm in meo Tractatu de Ieiunio, *resol. 1.* pro adduxerim solam Bonacinam; postea per litteras à plurius enixè rogatus sum, vt si alios Doctores contra meam sententiam in fauorem Bonacinae inuenirem, palam facerem: quod nunc facio: & id. d. eorum verba accipe, Petrus Marchant. in *Tribun. Sacrament. tom. 2. tract. 12. tit. 3. quæst. 3. dub. 1.* sic ait: [In collatiuncula vespertina de qualitate cibi non est altercandum, sed de quantitate duntaxat. Fundor: quia collatiuncula illa tolerata, vel permessa est ad aliquam confortationem naturæ, propter infirmitatem humanam. Quid igitur refert, quo cibo confortatio illa fiat, modò non excedatur; & cibus abstinentiæ Ieiunij sit accommodatus; vel quid singularis dispensationis, siue gratiæ interuenire potest, vt me fructibus, & pane repleam; piscicula autem, aut subortiuunculam alterius generis attingere non audeam? Igitur censeo, qualitatem cibi, modò ex prohibitis in diebus Ieiuniorum non sit, collatiunculam non vitare, si in quantitate non excedatur.

2. Franciscus Ghetius in *thes. anima, tom. 2. verb. Ieiunium, c. 1. q. 4.* [In ientaculo serotino non refert; quid quisque sumat, si modum non excedat, dummodo non sit aliquis ex cibis vetitis; vnde poterit comedi casens, pisciculi parui, vel pars exigua piscis grandis, iusculum etiam aliquod, & tandem quicquid magis vnusquisque putat prodesse suæ complexioni. Circa quantitatem non est determinanda; sed relinquenda est conscientiæ vnusquisque: quia, cum diuersa sint complexioniones hominum, quantitas determinata poterit esse deficiens vni, & sufficiens alteri, excedens alteri.]

Quæ hic est sup. Ref. 116. in §. Sed. 6. & §. Villalobos, & n. alius §. etus not. assignatis sup. hoc, & in §. vlt. Ref. præter, in princ. & inf. in Ref. 124. §. 2. ad lin. 3.

3. Nicolaus Mosciensis in *Tyro. S. Artis Penitentiariae, part. 1. §. De secundo Praecepto ieiunij, num. 22. fol. 97.* [Materia collationis olim soli fractus erant: nunc autem fumat quilibet, quod vult, nihil refert, dummodo partitas apud pios recepta non excedatur; & comedatur id, quod ad nutriendum potius valet, vt legumina, & pisces, quamuis etiam haec in modica quantitate non obstant ieiunio, ne colario in cenam transiret. Haec autem quantitas non est taxata, sed arbitrio bonae conscientiae relicta, attentis circumstantiis locorum, temporum, personarum, & occupationum. Hinc etiam iusculum accipi potest, seruata paruitate.]

4. Iacobus Marchantus in *Resolutionibus pastoralibus, p. 1. c. 5. fol. mibi 220.* [Difficultas est de qualitate, an possit quantitas illa modica sumi de cibis qualibuscunque licitis in diebus ieiunij, puta, de piscibus? Bonacina asserit, in vespertina collatione non tam cibi qualitatem, quam quantitatem attendendam; & ita liceret, collatiunculam de piscibus, aut etiam de ouis, extra Quadragesimam, sumere, si modò quantitas non excedatur. In hunc autem insurgit acriter Anthoninus Diana, & asserit, sic frangi ieiunium, peccari mortaliter ob qualitatem cibi sumpti; allegatque operose multos Doctores, dicentes, non licere collationem facere, nisi cum modico pane, & fructibus, vel herbis, aut electuariis, & similibus leuioribus cibis, nec aliud consuetudinem permittere, sed esse corruptelam. His tamen non obstantibus, Bonacina sententiam nonnulli sequuntur, & dicunt, licere loco fructuum, vel pisciculi, vel piscis grandioris particulam sumere, vel aliquid cibi alterius cuiuscumque liciti in diebus ieiuniorum, si modò non excedatur quantitas modica. Et quamuis non sit suadendus ordinis huius sententiae usus; tamen cum causa aliqua adest, potest fieri sine peccato; & si fiat sine vlla causa excusante, ego non existimo esse nisi veniale.]

5. Ioannes Vvigers de *instituta, & iure, tract. de Temperantia, c. 1. dub. 4. num. 21.* [Peter aliquis, quid dicendum de cenula vespertina, siue de collatiuncula, vt communiter vocatur? Respondetur, illam licitam esse non tantum ne potus noccat, vt solet dici; sed etiam alicuius alimentum causa. Ita docent Medina C. de ieiunio, quest. 8. Caietanus verb. *ieiunium*, Nauarr. cap. 1. num. 15. Tannerus tom. 3. disput. 3. quest. 3. dub. 5. numero 91. & plures alij. Fundamentum sumitur ex consuetudine: vnde & mensura illius erit sumenda, quam pro varietate locorum, scilicet, prebat prudentium, & timoratorum usus. Notat autem Bonacina t. 2. de Praeceptis Ecclesiae, disput. vlt. quest. 1. punct. 3. num. 3. in hac cenula, siue secunda refectio, vt loquitur, non ita stricte prohiberi cibi qualitatem, sicuti interdicitur quantitas. Vnde addit, quamuis magis communiter sumatur in cibis, quibus vescimur ante, vel post prandium, (vt hic in Belgio in pane, & butyro;) possit tamen etiam sumi pisciculus, vel particula aliqua piscis maioris.]

6. Et hanc sententiam tenet etiam Zambellus in *Repert. Moral. ver. Ieiunium, num. 9.* Pasqualigus in *Praxi de ieiunio, decis. 113.* vbi citat Caiet. & Bizozzerum, illam probabilem esse fatetur Trullench. in *Decal. tom. 1. l. 3. cap. 6. n. 8.* & Machado tom. 1. l. 2. part. 4. tr. 3. docum. 7. n. 1. ex autoritate Doctoris D. Gaspar de Porras, Sacrorum Canonum vespertini Professoris, in emporio omnium scientiarum celeberrimae Salmanticensis Academiae.]

7. Sed, his non obstantibus, negatiuam sententiam communiter docent Doctores, ita vt falsam, me citato, affirmatiuam existimet Ioannes Henriquez in *quest. practicae, scilicet. 16. quest. 4.* Et nostram sententiam, me citato, docet nouissimè Pater Pellizzarius in

Man. Regul. tom. 1. tr. 5. cap. 5. num. 14. cui adde doctum Patrem Leandrum à Murcia in *quastione Regularibus, ad cap. 2. super cap. 3. Regula D. Francisci, num. 42.* vbi sic ait: [En quanto à la calidat, conuenien todos, que ha de ser de manjares de poca sustancia, como son frutas, confervas, y yeruas; però no se puede hazer con manjares sustanciales, como son los, que de ordinario sirven à la comida; esto es, ni con pezes, hucios, ni lactimios, ni con legumbres de mucha sustancia, como serà con vna elcudilla de garauços, ò con otros potajes semejantes. Esta sententia la tienen comunemente los Doctores. Y se prouea: porque la colacion, assi quanto à la cantidad, como en quanto à la calidat, se ha introduzido por la costumbre: luego à ella se ha de estar en entrambas cosas, jamas le ha introduzido en la Iglesia, que se haga colacion con los dichos manjares sustanciales, sino, con los referidos de menos sustancia; luego solo con ellos se puede hazer colacion.] Ita ille, & iterum ego, non obitate, quòd sciam id, quod Palmista cecinit: *Si non fueris saturati, mirum erit.*

8. Nota hic etiam, quantitatem vnciarum octo, quam ego probabiliter asserui posse sumi in collatione serotina, prae: Suarez, Fagundez, & alios, quos citauit in *tract. de ieiunio, resolut. 1.* approbare etiam Ioseph Augustinum in *Breni Notitia, &c. de Praecept. Ecclesiae, n. 1.* Escobar in *Theolog. moral. tract. 1. exam. 13. Quast. 1. num. 101.* & me citato, Pellizzarium tom. 1. tr. 5. cap. 5. num. 10. & 11. Gualdum in *Theolog. moral. tom. 3. tract. 22. cap. 2. num. 27.* Pasqualigum de *ieiun. decis. 91.* Leandrum in *qq. Regul. cap. 2. super 3. Regul. §. 2. num. 41.* Baucium in *Miscellaneis, tract. 1. q. 75.* Ioan. Henric. in *Compen. cas. conf. cap. 10. n. 2.* & 3. Sancium in *select. disp. 5. 2. n. 7.* Machadam tom. 1. l. 2. part. 4. tr. 3. docum. 7. n. 2. Trullench in *Decalog. tom. 1. l. 3. cap. 2. dub. 3. num. 9.* vnde refellendus venit Homobonus, qui in *respons. cas. conf. volum. 1. part. 2. respons. 59.* parum modeste aliorum, supradictos viros doctos nimis laxè, & licenter loquutos fuisse.

RESOL. CXXI

An iusculum ex pane cocto, vel pane cum amygdalis in collatione serotina adhibere possit, etiam si sonatur in ea quantitate qua separatim sumi potest? Et p. 1. tr. 5. Res. 34.

§. 1. **N**egatiuè respondet Layman in *Theol. moral. p. 1. l. 4. tract. 8. cap. 1. num. 9.* & Fillucius tom. 3. tract. 27. p. 2. cap. 2. nu. 31. quia, vt ipse asserit, sit aliud genus ferculi, quòd non ingredi solet ientaculum; sed apponitur in mensis ad alendum. Agente enim potestate igne, ea qua separatim cibi leuiore sunt, euadunt cibi ad sustentandam naturam; inersantur enim, & fit quoddam artificiale diuersum. Vnde aqua ipsa, quae antea erat potabilis, & sumi poterat in qualibet quantitate, absque fractione, ieiunij; postea sumitur per modum cibi, & certis limitibus tantum sumi potest, nisi strangendum sit ieiunium. Vt omittam multo plus ponderare eiusmodi iuscula, quam res separatas, ex quibus confecta sunt, atque adeò demendum esset ex his, quod superat debitam mensuram.] Ita Fillucius.

2. Non recibo tamen Azorium, p. 1. l. 7. c. 9. q. 8. contrarium docere, vbi sic asserit: Queres, an licet aliquid succulenti sorbendo samere loco refectiuum vespertinae. Respondet, fas esse, dummodo iusculum cum aliquo cibo in diebus ieiuniorum verito coctum non sit; sed tantum, vel cum pane, vel cum fructibus, aut herbis.] Ita ille, quem postea sequutus est Reginaldus